

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професора Ісакова Рустама Ісроїловича, на дисертаційну роботу Андрієвського Івана Івановича на тему: «Особливості взаємозв'язків показників властивостей особистості практично здорових жінок та антропосоматотипологічних характеристик їх організму», представлену до захисту у спеціалізовану вчену раду ДФ 05.600.142, що утворена згідно наказу ректора ЗВО Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова № 88 від 30 травня 2025 р. на підставі рішення Вченої ради ВНМУ ім. М.І. Пирогова № 10 від 29 травня 2025 року з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина»

СТУПІНЬ АКТУАЛЬНОСТІ ОБРАНОЇ ТЕМИ

Ментальний стан людини, стан її розумової та емоційної сфери є надзвичайно важливим показником здоров'я, благополуччя та соціальної адаптованості. За визначенням Всесвітньої організації здоров'я ментальне здоров'я людини – це стан її щастя та добробуту, в якому особистість реалізує свої творчі здібності та може протистояти і протидіяти життєвим стресам, здійснювати продуктивну працю та робити свій внесок у життя суспільства. Особливо великого значення нормальний психо-емоційний стан людини набуває у часи важких випробувань, що дуже актуально зараз в Україні в умовах тривалої війни та впливу факторів стресу значної потужності. Тому, безсумнівно, що визначення психічного та психологічного стану людини, ознак її ментального здоров'я, показників її особистості та чинників, які визначають їх формування, або впливають на них є надзвичайно актуальним завданням сучасної медицини.

Зважаючи на вказане, представлена дисертація Андрієвського Івана Івановича, основною метою якої якраз і було встановлення показників властивостей особистості, їх кореляцій з показниками тілобудови в практично здорових жінок України та визначення особливостей даних показників та зв'язків в групах осіб з різними конституціональними типами, з прогностичною оцінкою впливу конституціональних параметрів тіла на показники властивостей особистості, є актуальною для медицини як в теоретичному, так і в практичному аспектах.

ОЦІНКА НАУКОВОГО РІВНЯ ДИСЕРТАЦІЇ І НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Дисертаційні дослідження виконані згідно з затвердженою Вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова МОЗ України ініціативною науковою тематикою кафедри психіатрії, наркології, загальної та медичної психології факультету післядипломної освіти ВНМУ ім. М.І. Пирогова «Особливості взаємозв'язків показників властивостей особистості практично здорових жінок та антропо-соматотипологічних характеристик їх організму» (№ державної реєстрації: 0121U113158). У її виконанні дисертанту належать результати визначення показників властивостей особистості та їх зв'язків із антропометричними та соматотипологічними показниками у практично здорових жінок без урахування і з урахуванням їх соматичного типу.

Тема дисертаційної роботи та конкретні її завдання є актуальними для медицини та обґрунтовані автором за результатами ретельного аналізу сучасних вітчизняних та закордонних наукових публікацій. Дисертантом були застосовані сучасні, апробовані в наукових дослідженнях методи досліджень. Статистична обробка результатів дисертаційного дослідження є досконалою і проведеною в ліцензійному статистичному пакеті «Statistica

6.0». Так само на належному рівні дисертантом проведено узагальнення отриманих результатів та їх аналіз, що надало можливості формулювання висновків дисертації, які повністю відповідають поставленим завданням дослідження.

Загалом вважаю, що як дисертація так і наукові публікації здобувача, представлені впродовж її виконання в наукових виданнях, а саме: 6 статей у фахових наукових журналах України (у тому числі 1 стаття у виданні, включеному до наукометричної бази Web of Science, 2 – до міжнародної наукометричної бази Scopus), 1 стаття в закордонному науковому виданні (Польща) та 1 стаття – в нефаховому виданні України і 3 публікації у вигляді тез у матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій характеризуються високим науковим рівнем та відповідають встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

НОВИЗНА ПРЕДСТАВЛЕНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ТА/АБО ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОВЕДЕНИХ ЗДОБУВАЧЕМ ДОСЛІДЖЕНЬ, ПОВНОТА ВИКЛАДУ В ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЯХ

Наукова новизна представлених в дисертації наукових досліджень не викликає сумніву, адже дисертантом уперше проведені дослідження показників властивостей особистості та їх зв'язків з антропометричними і соматотипологічними показниками в практично здорових жінок України.

Так, уперше було визначено характер, вираженість і спрямованість кореляцій між характеристиками темпераменту, акцентуаціями характеру, психодинамічними особливостями, типологічною окресленістю емоційно-динамічного патерну та його соматичними характеристиками в здорових жінок та уперше встановлені існуючі тенденції мінливості цих ознак.

Уперше, на основі застосування факторного аналізу, виконаного для встановлення основних закономірностей внутрішньогрупової мінливості

психологічних ознак, виявлені основні закономірності внутрішньогрупових кореляцій єдиного набору ознак.

Так само уперше сформульовані доповнення до теоретичного обґрунтування комплексного медико-психологічного супроводу лікувально-діагностичного процесу та доведено концепцію відносної автономності та незалежності морфо-функціональних систем, як необхідної умови інтегрованого функціонування організму як цілісної системи.

Отримані результати досліджень у повному обсязі викладені в 11-ти наукових публікаціях (з яких 6 опубліковані одноосібно).

НАУКОВА ОБҐРУНТОВАНІСТЬ ТА ВІДПОВІДНІСТЬ ТЕМІ ДИСЕРТАЦІЇ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ, НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ, СФОРМУЛЬОВАНИХ У ДИСЕРТАЦІЇ

На етапі планування дисертаційної праці дисертант досконало провів глибокий патентно-інформаційний пошук та аналіз наукової літератури за напрямком досліджень, які планувалися й визначив основну мету дисертаційного дослідження та окремі завдання, необхідні для досягнення мети. У процесі виконання поставлених завдань були використані необхідні сучасні високоінформативні методи досліджень: психодіагностичні – для встановлення показників властивостей особистості; антропометричні та соматотипологічні – для встановлення показників будови тіла; статистичного аналізу – для підтвердження достовірності результатів дослідження та прогностичної оцінки впливу антропометричних і соматотипологічних показників на показники властивостей особистості у здорових жінок першого зрілого віку.

Усі дослідження проведені за наявності інформованої згоди досліджуваних осіб, а їх результати належним чином зафіксовані в

первинній документації, досконало оброблені методами математичної статистики в ліцензованій програмі, описані у розділах власних досліджень та ретельно узагальнені та проаналізовані. Усі основні положення та висновки дисертації є логічними й повністю відповідають отриманим результатам дослідження та проведеному аналізу.

Таким чином, отримані результати дослідження повністю відповідають обраній темі дисертації, а достовірність та наукова обґрунтованість результатів дослідження, основних його положень, висновків та рекомендацій не викликають жодного сумніву.

РІВЕНЬ ВИКОНАННЯ ПОСТАВЛЕНОГО НАУКОВОГО ЗАВДАННЯ, ОВОЛОДІННЯ ЗДОБУВАЧЕМ МЕТОДОЛОГІЄЮ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вважаю, що дисертант повністю на високому науково-методичному рівні виконав поставлене наукове завдання. Вирішені усі завдання, поставлені у дисертаційній роботі та успішно досягнута поставлена основна мета дисертаційного дослідження.

Здобувач продемонстрував високий рівень володіння методологією наукової діяльності. Дисертант виконав ґрунтовний інформаційно-патентний пошук, вивчив наукову літературу за напрямком дослідження, що планувалося, що дозволило чітко визначити мету дослідження, завдання, вирішення яких було необхідним для досягнення мети та розробити й виконати план дисертаційного дослідження. В процесі підготовки та виконання дисертаційних досліджень здобувач оволодів необхідними методиками наукових досліджень, продемонстрував глибоке розуміння й володіння методами математичної статистики та здатність до коректного опису, узагальнення та інтерпретації отриманих результатів дослідження.

Вважаю що дисертант продемонстрував науково-методичний рівень

проведення дослідження, який у повній мірі відповідає вимогам до здобувача ступеня доктора філософії.

ТЕОРЕТИЧНЕ І ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

За результатами проведеного дисертаційного дослідження отримані новітні дані щодо наявності та характеру взаємозв'язків показників, які характеризують психологічні особливості та елементи поведінки людини і показників її морфологічної конституції, що має важливе теоретичне значення для медицини, у першу чергу – для медичної психології та психіатрії та медичної антропології загалом.

Отримані результати мають і важливе практичне значення, адже урахуванням особливостей будови тіла людини, її конституційних «маркерів» при оцінці показників особливостей особистості може суттєво оптимізувати на базі індивідуалізованого підходу процес профілактики й лікування психічних розладів та виділити групу підвищеного ризику, яка потребує особливого медико-психологічного підходу з метою поліпшення їх соціально-психологічної адаптивності та уникнення антисоціальної поведінки.

Важливість отриманих результатів для теоретичної і практичної медицини підтверджена й широким їх впровадженням – на теперішній час результати дисертаційного дослідження вже використовуються в лекційних курсах та практичних заняттях на кафедрах психіатрії, наркології, загальної та медичної психології факультету післядипломної освіти, судової медицини та права Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова; психіатрії, наркології, медичної психології та психотерапії Одеського національного медичного університету; психіатрії, наркології та медичної психології Полтавського державного медичного університету; а також у практичній роботі лікарів-психологів,

лікарів-психіатрів психіатричного жіночого для дорослих відділення № 11 Комунального некомерційного підприємства «Вінницька обласна клінічна психоневрологічна лікарня імені академіка О. І. Ющенка Вінницької обласної Ради».

ОЦІНКА ЗМІСТУ ДИСЕРТАЦІЇ, ЇЇ ЗАВЕРШЕНОСТІ В ЦІЛОМУ

Дисертація Андрієвського Івана Івановича викладена українською мовою на 273 сторінках. Заліковий машинописний текст становить 166 сторінок, що відповідає встановленим вимогам. Робота складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів, вступу, розділу огляду літератури, розділу загальної методики й основних методів дослідження, двох розділів власних досліджень, розділу аналізу та узагальнення результатів дослідження, висновків, списку використаних джерел та додатків. Дисертація проілюстрована 27-ма рисунками та 37-ма таблицями.

В «Анотаціях», відповідно до існуючих вимог, українською та англійською мовами автор концентровано відобразив основні новітні результати дослідження, які були отримані, ключові слова дисертації та список своїх наукових праць за темою дисертації, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації (6 статей); наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації (2 статті) та наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації (3 публікації у вигляді тез).

У «Вступі», який викладений на 7 сторінках, здобувач аргументує актуальність обраної теми дисертації, формулює мету і завдання дослідження, його об'єкт і предмет, вказує наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення, виокремлює свій особистий внесок та надає відомості щодо апробації результатів дисертації та опублікованих

праць, структури та обсягу дисертації.

У розділі “Огляд літератури” дисертант, на основі даних сучасних джерел наукової літератури, проводить аналітичний розгляд характерних рис, особливостей особистості людини, розглядає гендерні аспекти показників особливостей особистості та існуючі наукові дані щодо зв’язку психоемоційних показників людини та її конституційних параметрів в нормі та при патологічних станах. Розділ складається з двох підрозділів і викладений на 27 сторінках.

Другий розділ дисертації «Загальна методика й основні методи дослідження» складається з 2-х підрозділів, викладений на 9 сторінках. У першому підрозділі цього розділу здобувач описує загальну методику та суб’єкти дослідження, наводить дані щодо експертизи та позитивного висновку комітету з біоетики ВНМУ ім. М.І.Пирогова стосовно відповідності проведених досліджень існуючим міжнародним біоетичним нормам та законам України. У другому підрозділі – детально описує застосовані методи досліджень. Визначення показників властивостей особистості проводилось із використанням загальновизнаних особистісних опитувальників Айзенка, Шмішека, Спілбергера та Роттера. Застосовані методики отримання антропометричних та соматотипологічних показників людини також є апробованими в чисельних наукових дослідженнях впродовж багатьох років та визнаними науковою спільнотою. Детально описані й методики визначення компонентного складу маси тіла з наведенням відповідних розрахункових формул та застосовані методи статистичного аналізу отриманих результатів дослідження.

В наступних двох розділах дисертації представлені конкретні результати проведеного здобувачем дисертаційного дослідження.

Третій розділ присвячений опису встановлених показників провідних типологічних характеристик темпераменту, вираженості та властивостей акцентуованих рис особистості, психодинамічних

властивостей особистості, властивостей типологічної окресленості емоційно-динамічного патерну у досліджених жінок. Слід відзначити, що особливої цінності отриманим результатам надає комплексний підхід автора, який визначав досліджувані показники як в загальній групі здорових жінок, так і в групах жінок різних конституціональних типів з порівнянням отриманих результатів та визначенням відмінностей між різними групами дослідження. В результаті автору вдалося виокремити «портрети» мезоморфного, екторморфного, ендо-мезоморфного й середнього проміжного соматотипів практично здорових жінок за показниками інтра/екстраверсії, нейротизму, рівнем ситуативної та особистісної тривожності, типами акцентуації характеру, що може бути використано в оцінці та прогнозі стану психічного здоров'я різного за тілобудовою контингенту під час профілактичних оглядів. Розділ викладений на 30-ти сторінках, містить 4 підрозділи, проілюстрований 22-ма рисунками та містить 7 таблиць. Результати даного розділу повністю відображені в двох статтях у фахових наукових журналах України.

У четвертому розділі в 5-ти підрозділах надані результати проведеного кореляційного аналізу та описані виявлені чисельні зв'язки між показниками провідних типологічних характеристик темпераменту, акцентуйованих рис особистості, психодинамічних особливостей особистості та показників типологічної окресленості емоційно-динамічного патерну з антропометричними та соматотипологічними показниками здорових жінок загальної групи та груп жінок різних соматичних типів. У 6-му підрозділі розділу, з застосуванням факторного аналізу, надана детальна прогностична оцінка впливу конституціональних показників на показники властивостей особистості. Розділ викладений на 57-ми сторінках, проілюстрований 5-ма рисунками та містить 13 таблиць. Результати досліджень, які представлені у даному розділі дисертації опубліковані в чотирьох статтях у фахових наукових журналах України (у

тому числі, 1 стаття – у виданні, яке входить до переліку міжнародної наукометричної бази Web of Science та 2 статті – до наукометричної бази Scopus), статті у закордонному науковому журналі (Польща), статті у нефаховому журналі України та трьох тезах матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій.

П'ятий розділ дисертації «Аналіз й узагальнення результатів досліджень» викладений на 36 сторінках. Дисертантом проведений глибокий аналіз одержаного фактичного матеріалу, ретельне його узагальнення та співставлення з результатами інших авторів, які наведені у використаних джерелах наукової літератури. У кінці розділу здобувач надає сконцентрований підсумок основних здобутків дисертаційної роботи.

Висновки дисертації, як і належить, починаються з узагальнюючого висновку, в якому дисертантом розкрита вирішена в дослідженні науково-практична задача. Наступних дев'ять окремих висновків є логічними і повністю відповідають отриманим результатам та поставленим завданням дослідження.

Список використаних джерел наукової літератури складається з 276 найменувань (231 – латиницею, 45 – кирилицею). До наведеного списку, як і належить, включені і наукові публікації дисертанта за матеріалами дисертації.

У **Додатках** дисертації відображені наукові праці дисертанта, в яких опубліковані основні наукові результати; наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації; наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації; наукові форуми, де були апробовані отримані результати з апробацією отриманих результатів, надані акти впровадження результатів дисертації та таблиці цифрового матеріалу отриманих результатів.

В цілому вважаю, що дисертація є повністю завершеною

кваліфікаційною науковою працею.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОДАЛЬШОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ В ПРАКТИЦІ

Результати дисертаційного дослідження рекомендуються до подальшого впровадження й використання в навчальній, науковій та практичній роботі профільних кафедр медичних закладів вищої освіти України, у першу чергу – кафедр медичної психології та психіатрії, практичній діяльності науково-дослідних установ, під час написання наукових праць, монографій та рекомендуються до урахування та використання в практичній медицині, у першу чергу – фахівцями психологами та психіатрами.

ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗМІСТУ ДИСЕРТАЦІЇ, ЗАПИТАННЯ ДО ЗДОБУВАЧА

В процесі розгляду дисертації виникло декілька зауважень, а саме:

1. В підрозділі 2.1. «Загальна методика та суб'єкти дослідження» було б доцільним вказати конкретну класифікацію вікової періодизації онтогенезу людини, яка була використана і до якої вікової групи за даною класифікацією належать досліджені жінки.

2. На наш погляд, назва дисертації не зовсім повно відображає важливі здобутки дисертаційної роботи. Адже важливим здобутком дисертаційного дослідження крім встановлення особливостей зв'язків показників властивостей особистості та антропо-соматотипологічних характеристик є, як і зазначено в меті і завданнях роботи та перших чотирьох її висновках, й безпосереднє визначення показників особливостей особистості в українських жінок першого зрілого віку та їх особливостей в жінок різних соматичних типів, що також має наукову новизну та вагоме теоретичне й практичне значення.

Хочу зазначити, що дані зауваження не знижують загальний високий рівень дисертаційних досліджень, їх наукову та практичну цінність.

Також, хотілося б почути відповіді дисертанта на декілька запитань, у тому числі і з огляду на зроблене зауваження:

1. Якою віковою періодизацією онтогенезу людини Ви користувалися?

2. І в продовження попереднього запитання – чому групи дослідження складали жінки віком саме 21-35 років?

ВІДСУТНІСТЬ (НАЯВНІСТЬ) ПОРУШЕНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

У тексті дисертації та наукових публікаціях дисертанта не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації результатів. Текст дисертації є оригінальним, самостійно написаним. За результатами перевірки на плагіат програмним засобом «StrikePlagiarism.com» рівень оригінальності рукопису дисертації становить 95,79 %, а окремі співпадіння зафіксовані лише з науковими термінами та загальноновживаними фразами.

ВИСНОВОК ПРО ВІДПОВІДНІСТЬ ДИСЕРТАЦІЇ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ

Вважаю, що дисертація Андрієвського Івана Івановича на тему: «Особливості взаємозв'язків показників властивостей особистості практично здорових жінок та антропо-соматотипологічних характеристик їх організму», є виконаною самостійно, завершеною науковою працею, в якій представлено теоретичне узагальнення та вирішення актуальної науково-практичної задачі медицини, яка полягала у визначенні основних маркерів, що дозволяють встановити ступінь виразності психологічних особливостей особистості в практично здорових жінок різних соматотипів,

визначенні їх зв'язків з антропо-соматотипологічними показниками або групами показників та прогностичній оцінці впливу конституціональних параметрів тіла на показники властивостей особистості.

За актуальністю, методичним рівнем виконання, обґрунтованістю застосованих методів наукових досліджень, науковою новизною, достовірністю, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів для медицини та оформленням дисертація «Особливості взаємозв'язків показників властивостей особистості практично здорових жінок та антропо-соматотипологічних характеристик їх організму» повністю відповідає існуючим вимогам згідно Наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №341 від 21 березня 2022 р., №502 від 19 травня 2023 р. та №507 від 3 травня 2024 р., а її автор Андрієвський Іван Іванович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Офіційний опонент:

доктор медичних наук, професор,
професор ЗВО кафедри психіатрії,
наркології та медичної психології
Полтавського державного
медичного університету

Рустам ІСАКОВ